

DEMOKRATİKLİK VE HUKUKA UYGUNLUK AÇISINDAN SENDİKA ŞUBE GENEL KURULLARI

Prof. Dr. Kadir ARICI
Gazi Üniversitesi İİBF
İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku

Giriş

Sendikaların tüzüklerinin, yönetim ve işleyişlerinin Cumhuriyetin temel niteliklerine ve demokrasinin esaslarına aykırı olamayacağı bir anayasa ilkesidir(Any. m.51/6).Bu ilke sendikaların kuruluşundan sona ermelerine kadar mütemadiyen bütün faaliyetlerinde gözetmeleri gereken bir ilkedir.

Sendikalar büyüme süreci içerisinde üyeleri ile daha yakından temas imkanlarını elde etmek maksadı ile şubeleşerek teşkilatlanmalarını güçlendirebilirler. Kanun koyucu sendikalara şube kurma hakkını tanımıştır. Sendikalar hem şube kurarken hem de kurulmuş şubelerin işleyişi sırasında ve şube merkez ilişkilerinde demokrasinin ve hukukun temel ilkelerine uygun hareket etmek zorundadırlar.

Türk sendika hukukunda üzerinde yeterince durulmayan alanlardan birisi de şubelerin kuruluşu, işleyişi ve özellikle de şube-merkez arasındaki hukuki ilişkilerdir.

Şube-merkez ilişkileri hususunda 2821 sayılı Sendikalar Kanununun getirdiği düzenleme ve bu düzenlemeye dayalı olarak sendika tüzüklerinde yapılan düzenlemeler, sendikaların faaliyetlerinin demokrasiye ve hukuka uygunluğu bakımından yeterince tartışılmamıştır.

Hâlbuki bu alanda çok sayıda hukuki problem çıkmaktadır. Bu problemlerin çoğu yargıya intikal etmemekte; intikal edenler de ise

yargının kanunun lafzı yorumuna dayalı içtihatlarına bağlı olarak neticelendirilmektedir. Ancak bu husustaki sıkıntılar sürmektedir.

Sendikalar kanunumuzun değiştirilmesi için çalışmaların sürdüğü günümüzde sendika ve sendika şubesi arasındaki hukuki ilişkilerin hukuka ve sendika hürriyetinin milletlerarası ilkelerine uygunluğunun temin edecek şekilde yeniden düzenlenmesinde fayda bulunmaktadır. Bizi bu konuyu incelemeye sevkeden faktör de yeni kanun tasarısı tartışmalarına bu alanda bir katkı sağlamak arayışı olmuştur.

I - ŞUBE KAVRAMI - ŞUBE AÇMA HAKKI VE ÖNEMİ :

1 - Şube Kavramı ve Önemi :

Sözlük anlamında dal, kol, bölüm, takım, kısım gibi anlam ifade eden bir kelime olarak şube¹, bir terim olarak bir kurum ve kuruluşun alt kademelerdeki birimi anlamında kullanılmaktadır. Sendika hukukunda şube, sendikanın merkez teşkilatlanması dışında kalan bölgelerde ya da yerlerde sendikanın amaçları doğrultusunda kendisine tüzükle verilen yetkileri kullanmak ve faaliyetleri yürütmekle görevli sendika birimi olarak tanımlanabilir .

Sendika şubeleri, sendikal teşkilatlanmanın merkez dışında ve merkeze uzak yerlerde ya da bölgelerdeki uzantıları durumundadır. Şubeler sendikanın iç teşkilatlanma hürriyeti ve hakkı çerçevesinde kurdukları ve sendikanın merkezinden uzaktaki işyerlerindeki üyeleri ve/veya işyerleri ile irtibatlarını sağlamak amacıyla oluşturdukları en küçük sendika teşkilat birimleridir². Şubeler sendikalara yerinde yönetim ve teşkilatlanma imkanı veren örgütlenme biçimleridir. Şubeler sendikaya bağlı olarak; sendika tüzüğü ve genel kurulunun kararları çerçevesinde faaliyet gösteren sendikal organizasyonun yerel anlamda temsilcisi kuruluşlardır .

Sendikalar için bütün faaliyetlerini merkezden yürütmek hem çok zor hem de ekonomik değildir; örgütlenme ve teşkilatlanma bakımından da birtakım sıkıntılara yol açabilir. Şube kurma ihtiyacının gerisinde, sendika üye sayısının artması ve sendika üyelerinin merkezden uzak olması ile sendikaların üyelere ulaşma ve üye- sendika

¹ DEVELİOĞLU, Ferit :Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat , Doğu Matbaası , Ankara 1970 .

² NARMANLIOĞLU, Ünal: İş Hukuku II Toplu İş İlişkileri ,İzmir 2001, s. 73

ilişkilerinin yönetiminin zorlaşması önemli rolü oynar³. Sendikaların şube teşkil etmemeleri sendika örgütlenme ekonomisi açısından da rasyonel bir tercih olamaz .

Sendikalar çeşitli sebeplerle şube teşkilatlanmasına giderler. Sendikalar üyeleri ile daha yakından temas sağlamak, üyelerine daha kolay ve hızlı iletişim kurmak, sendikal faaliyetlere ve sendikaların faaliyetlerine üyelerin daha kolay katılımını temin etmek, sendikanın hizmetlerinin üyelere buldukları yerde ulaştırılmasını sağlamak ve sendikanın teşkilatı ile de üyelerinin yanında bulunduğunu üyelerine hissettirmek, yeni üye kazanmak için işyerlerine teşkilat olarak da yakın olmak gibi sebeplerle şube kuruluşuna giderler .

Sendikalar, diğer şahıs topluluğu niteliğindeki tüzel kişilerde olduğu gibi, faaliyetlerini genişlettiklerinde bu faaliyetlerini ve üyeleri ile olan ilişkilerini tek bir merkezden yürütme imkanını önemli ölçüde yitirebilirler. Sendika faaliyetlerinin daha etkin bir şekilde yürütülmesi, üyelerle sendika ilişkilerinin daha yakından sürdürülebilmesi için sendikalar da dahil bütün dernekler şube şeklinde örgütlenmelerle bu ihtiyaçlarını karşılarlar.

Türkiye’de sendikaların şube ve bölge şubesi açma ihtiyaçlarını sendika mevzuatı da artırmaktadır⁴. Mevzuatta yer alan ve sendikaların şubeler teşkil etmesini zorlayan kanuni düzenlemede yer alan üç hüküm bizce önemlidir.

Bunlardan birisi işkoluna göre sendikalaşma zorunluluğunun getirilmesi hususudur. S.K. m. 3/1 göre sendikalar **“işkolu esasına göre bir işkolunda ve Türkiye çapında faaliyette bulunmak amacı ile”** kurulur. Sendikaların Türkiye çapında faaliyet göstermek üzere kurulmasının zorunlu kılınmış olması sendikaları şube kurarak ülke çapında örgütlenmeye zorlamaktadır. Bir diğer husus işkolu barajının konulması hususudur. Toplu İş Sözleşmesi 2822 sayılı Grev ve Lokavt Kanunu, sendikaların toplu iş sözleşmesi yapma hakkını kullanabilmeleri için üye sayısı itibarı ile öngörülen %10luk işkolu barajını geçmelerini zorunlu kılmaktadır(S.K. m. 12). Buna göre bir sendika üye sayısı itibarı kurulu bulunduğu işkolunda çalışan işçilerin en az yüzde

³ TUNCAY, A.Can: Toplu İş Hukuku , İstanbul 1999 , s. 41 .

⁴ NARMANLIOĞLU , Ünal : İş Hukuku II, Toplu İş Hukuku, İzmir 2001, s. 73-74; .ŞAHLANAN; Fevzi : Sendikalar Hukuku , İstanbul 1986 , s. 51 .

onunun (tarım ve ormancılık, avcılık ve balıkçılık işkolu hariç) üye kaydetmiş olması gerekir (TİSGLK m.12/1). Sözü edilen baraj şartı sendikayı, bütün ülkede teşkilatlanmaya ve üye kaydederek işkolu barajını aşmaya zorlamaktadır .

Türk sendika hukukunun bu yapısal durumu sendikaları ,faaliyetlerini Türkiye çapına yaygın hale getirmeye; dolayısı ile genişledikleri alandaki işyerindeki işçilere ve bu işyerlerinde mevcut üyelerine ulaşmak için Sendika merkezinden uzak yerlerde şube yada bölge şubesi kurmak zorunda bırakmaktadır .

Öte yandan sendikalar şube ve bölge şubesi kurmak suretiyle faaliyetlerini daha etkin yönetme imkanını elde ederler. Sendikal mücadele açısından işçilerin yanı başlarında sendikanın bir şubesini bulmaları hem psikolojik fayda sağlar hem de sendika üyelerinin başları derde girdiklerinde bir mesele ile karşılaştıklarında kolayca ulaşabilme ve meselelerinin çözümünde sendikal örgütlenmenin imkan ve gücünden faydalanabilme fırsatı verir. Ayrıca Sendika şubeleri ve bölge şubeleri sendikal faaliyetler bakımından yerinden yönetim ve temsil imkânını da vermektedir. Şubeler ve bölge şubeleri üyelerin sendika içi demokratik işleyişe daha iyi katılabilmelerine imkân sağlamaktadır. Elbette sendika içi demokrasinin gelişmesinde ve güçlenmesinde sendikaların şube kurmaları önemlidir; ancak biz kurulan şubelerin işleyişinde demokratik esaslara uygunluğun temin edilmesinin daha da önemli olduğunu düşünmekteyiz .

Sonuç olarak, şube ve bölge şubesi kurma hem mevzuattan hem de örgütlenmenin bir gereğinden doğar bir temel ihtiyaç durumundadır.

2 - Şube Açma Hakkı

Sendikaların şube kurma hakkı, toplu sendika hürriyeti ve hakkından kaynaklanan bir haktır. Toplu sendika hürriyeti sendikaların serbestçe kurulma, tüzüklerini serbestçe hazırlama, serbestçe teşkilatlanma, faaliyetlerini serbestçe yürütme hürriyetidir. Şube kurma hakkı, sendikaların teşkilatlanmalarını serbestçe yapabilme hakkından kaynağını alır.

Türk sendika hukuku, uluslararası standartlarına uygun bir sendika hakkını tanımış bulunmaktadır⁵. Anayasal bir hak olarak tanınmış bulunan sendika hakkı, 2821 sayılı sendikalar Kanunu ile

⁵ Anayasa m.51 ve 87 sayılı MÇT sözleşmesinin TBMM tarafından kabul edilmesi bu anlamda önem taşır.

anayasa çerçevesi içerisinde bu hakkın uygulama esaslarını tanzim etmiştir. Türk sendika hukuku, sendikalara toplu sendika hakkını tanımıştır. Dolayısı ile sendikalar bir takım sınırlılıkları bir tarafa bıraktığımızda, serbestçe teşkilatlanma hakkını haiz bulunmaktadırlar⁶.

Sendika hukukumuz sendikaların iç ve dış örgütlenmelerinde serbesti esasını kabul etmiştir. Sendikalar, (i) tüzüklerinde hüküm bulunması, (ii) sendika genel kurulunun karar alması, şartı ile sendikalara serbestçe şube ve bölge şubesi kurma hakkını tanımıştır. Mevcut düzenleme sendika hakkının uluslararası standartlarına uygun bir düzenleme niteliğindedir .

3 – Şubelerin Kuruluşu

Sendika hukukumuz sendika şube kuruluşunda kuruluş serbestisi ilkesini benimsemiştir. Kanuna göre **“Sendikalar, tüzüklerinde belirtmek şartıyla ve genel kurul kararıyla şube açabilirler”** (S.K.m.3/4). Sendikalar Kanunumuzda sendika tüzüklerinde bulunması gereken hükümler arasında şubeler ve şubelerin kuruluş esaslarına dair hükümleri de saymaktadır. Buna göre Sendika tüzüklerinde yer alması zorunlu olan hususlar arasında **“Sendika şubelerinin nasıl kurulacağı, görev ve yetkileri, genel kurullarının toplantılarına ve kararlarına ilişkin usul ve esaslar ile sendika genel kurulunda şubelerin nasıl temsil edileceği “** ne dair esasların da yer alması zorunludur (S.K. m.7/ 10).

Kanunda şubelerle ilgili olmak üzere başka hükümler de yer almaktadır: Kanunda sendika şubelerinin kanuni organları, bu organlarda görev alacak üye sayıları ve bu organların yetkilerine dair esaslara da yer vermiştir. Buna göre şubelerin kanuni organları genel kurul ,yönetim kurulu ve denetim kurulu ve disiplin kuruludur (S.K. m. 9/1). Şubelerde, genel kurul dışındaki organlarda görev alacakların sendika kurucusu olabilmek için aranan şartları(S.K. m.5) haiz olmaları öngörülmektedir (S.K. m. 14/14).

⁶ Sendikaların teşkilatlanma serbestisini sınırlayan bir takım durumlar vardır. Sendikaların işyeri seviyesinde kurulmasının yasaklanması, federasyon şeklinde örgütlenmelerinin önlenmesi bu anlamda üzerinde durulabilecek en önemli sınırlamalardır.Bu sınırlamaların sendika hakkını sınırlama maksadı ile yapılmadığı güçlü sendikacılığın ülkede hakim kılınması amacı taşıdığı kanun koyucu tarafından açıklanmıştır .sendikaların dolayısı ile sendikacılığın yararına ulan ancak sendika hürriyeti bakımından bir sınırlama olduğu da tartışmasız olan bu durum ülkemizde sürmektedir. Bu duruma destek veren sendikal çevreler olduğu gibi bu sınırlamanın kaldırılmasını talep eden çevreler de mevcuttur.

Şubelerin yönetim kurulu üye sayısı en az üç en çok dokuz üyeden (S.K.m.15) oluşur. Şube yönetim kurulunun görevleri ” **şubenin temsil edilmesi veya gerekli gördüğü hal ve konularda üyelerinden bir veya birkaçına yetki vermesi veya ilgilileri görevlendirmesi**” (S.K.m.16/1), “**sendika şubesinin kanunların ve tüzüğünün verdiği yetki çerçevesinde yönetilmesi, gelir ve gider hesaplarına ilişkin işlemlerin yapılması ve gelecek döneme ait bütçenin hazırlanarak genel kurula sunulması**, Genel Kurulca verilecek diğer görevlerin yapılması“ (S.K.m.16/2-3) olarak belirlenmiştir. Şube yönetim kurulundaki ayrılmalar halinde yeni yönetim kurulunun seçilebilmesi için gerekli işlemler sendika yönetim kurulunca yapılır (S.K.m.17/4).

Şube disiplin kurulu en az üç en çok beş üyeden oluşur (S.K. m. 18). Sendika denetleme kurulu şubenin zorunlu organı olmasına rağmen kanun şube için denetleme görevini bir kurul olarak ifası yerine “şubelerde denetleme kurulu yerine bir denetçi ile yetinilebilir“ (S.K.m. 19/1) hükmü ile tek bir şahsa bırakılmasına imkan tanımıştır. Ayrıca denetçinin çalışma esaslarının tespiti, sendika tüzüğüne bırakılmıştır (S.K. m.19/son).

Şube genel kurulları ve yapılışı ile ilgili olarak da kanunda düzenlemeler bulunmaktadır. Buna göre ”**İşçi sendikası şubesinin faaliyet sahasındaki işyerlerinde çalışan sendikalı işçi sayısı beş yüzü aştığı takdirde şube genel kurulu delege esasına göre yapılır. Genel kurula katılacak delegeler, üyeler tarafından serbest, eşit, gizli oy, açık sayım ve döküm esasına göre ve sendika tüzüğündeki hükümlere göre seçilir. Şube genel kuruluna katılacak delege sayısı yüzden az iki yüz elliden çok olmamak üzere sendika tüzüğünde belirlenir**“ (S.K. m. 10/2).

Şube genel kurulunun görevlerine ilişkin ise kanunda “Şube genel kurullarının yetkileri; (i) Şube organlarının seçimi, (ii) Şube yönetim ve denetim kurulları raporlarının görüşülmesi, (iii) Şube yönetim ve denetleme kurulunun ibrası, (iv) Sendika mevzuatı veya sendika tüzüğünde şube genel kurullarınca yapılması gereken diğer işlemlerin yerine getirilmesi; başka bir organa bırakılmamış konuların karara bağlanması olarak tespit edilmiştir (S.K.m.11/13). Kanun koyucu ”**Şube genel kurullarının mali ibra yetkisi yoktur**” hükmü ile şube genel kurullarının mali faaliyetlerinin ibrasını sendika merkez Genel Kuruluna bırakmıştır(S.K.m.11/13).

Kanun incelendiği zaman şubelerle ilgili diğer hususlarda genel hükümlere, sendika tüzüğü ve şubelerin işleyişine ilişkin sendika genel kurulunun kararları doğrultusunda işlem yapılmasını öngörüldüğü anlaşılmaktadır.

Kanuna göre sendika genel kurulu “**şube açma veya bu konuda yönetim kuruluna yetki verme, şubeleri birleştirme veya kapatma**“ konusunda karar almaya tek yetkili sendika organıdır (S.K.m.11/8). Kanun “**Sendikalar, tüzüklerinde belirtmek kaydıyla bölge şubeleri de kurabilirler. Bölge şubelerinin genel kurulları, bağlı şubelerin genel kurullarından, sendika genel kurulları ise bölge şubeleri genel kurullarından ve varsa bölge şubelerine bağlı olmayan şubelerin genel kurullarından seçilecek delegelerden oluşur. Bu kanunda şubeler için öngörülmuş olan hükümler, bölge şubeleri için de geçerlidir.**” (SK ek m.1) hükmü ile bölge şubesi açma yetkisinin kullanımını da düzenlemektedir .

Sendikalar şubelerini, teşkilatlanma serbestisi içerisinde, ihtiyaçlarına ve amaçlarına göre istedikleri yerde kurma hakkını haizdirler. Elbette bütün haklar gibi bu hak ta kötüye kullanılamaz. Kanunda sendika şubelerinin hangi şekilde ve nerede kurulacağına dair bağlayıcı bir hüküm mevcut değildir. Sendikalara tanınan bu serbestinin kaynağı da toplu sendika hürriyeti ve hakkıdır⁽⁷⁾.

Şube kuruluş kararlarının genel kurulda tüzükteki esaslara uygun olarak alınması gerekir. Tüzüğe ve hukuka uygun olarak bir genel kurul sürecinde alınmayan şubelerin kuruluş ve kapatılmasına ilişkin genel kurul kararları yargı yolu ile iptal ettirilebilir .

II- SENDİKA ŞUBE GENEL KURULLARININ YAPILIŞI

1 - Genel Olarak :

Sendika şubeleri, kuruluşu, yönetim ve işleyişi ve sona ermesinde sendikalar kanunu, sendika tüzükleri ve sendika genel kurulunun kararları çerçevesi içinde faaliyetlerini sürdürür .

Kanun birtakım sınırlamalar koymasına rağmen, sendika şubelerine sendikanın bir prototipi gibi örgütlenmesini ve faaliyet göstermesini sağlayacak bir biçimde düzenlemiştir. Mali ibra yetkisi bir tarafa bırakılır ise şubeler mevzuat çerçevesi içinde yönetim ve işleyişlerinde sanki bir sendika gibi yönetileceklerdir .

Sendika genel kurulları bakımından da bu esasın geçerli olduğu anlaşılmaktadır. Kanunda sendika şube genel kurullarının

⁷ Sendika hürriyeti için bkz: ÇELİK, Nuri: İş Hukuku II, Kolektif İş Hukuku I, Sendikalar , İstanbul 1979, s.103.; aynı yazar İş Hukuku Dersleri, 17. Bası , İstanbul 2004, s. S.358 .; TUNCAY; A.Can : Toplu İş Hukuku, İstanbul 1999., s.19-26.; OKÇAN, N.:"Yüksek Yargı Kararlarında Sendika Özgürlüğü", Türkiye'de Sendikal Örgütlenme Uluslar arası Dayanakları Uygulaması ve Sorunları, İstanbul 1999., (s. 149 – 244)

toplanaşına dair esaslar ayrıntılı olarak düzenlenmemiştir. Aksine tüzükte özel hüküm bulunmadığı sürece sendika genel kuruluna ilişkin esaslar şube genel kurları için de geçerli olacaktır. Ancak Kanun koyucu S.K.m.10 da yaptığı değişiklikle sendika genel kurullarının işleyiş esaslarını sendikaların tüzüklerine; daha doğrusu sendikaların kendi uygulamalarına terk etmiş gözükmektedir⁸

Genel kurul, sendika şubesi için de en yetkili karar, icra ve denetleme organıdır. Şube genel kurulu S.K. m. 11/13 de çizilen sınırlar içerisinde bir genel kurulun haiz olduğu tüm yetkileri haizdir.

S.K.m.11/13'ün lafzından yola çıkıldığında şube genel kurullarının yetkilerinin kanuna kapalı sayı esasına göre kanunla belirlenmiş olduğu bu yetkilerin sendika genel kurulları tarafından artırılmayacağı yada azaltılmayacak nitelikte yetkiler olduğu anlamı ve sonucuna varılabilir. Çünkü kanun "Genel Kurulların Yetkileri" başlığı taşıyan m.11 de açıkça "Şube genel kurulları sadece yukarıdaki 1 , 3, 4 ve 12 nci bentlerde belirtilen görevleri yerine getirirler. Şube genel kurullarının mali ibra yetkisi yoktur" hükmüne yer vermiştir (m.11/son son).

S.K.m.11/12 irdelendiği zaman şube genel kurulları, kanunla başka organlara bırakılmamış (mesela merkez genel kuruluna) konularda şube ile ilgili ve sınırlı olmak şartı ile şube genel kurulu yetkili olmak durumundadır .

Sendikalar Kanunumuz sendika şubesi genel kurulunun üye sayısı 500 e kadar üyelere üye sayısı beş yüzü geçtiğinde ise delege sistemi ile yapılmasını ön görmektedir (S.K. m. 10/1-2). Buna göre " **İşçi sendika şubesi genel kurulu üyelere oluşur. İşçi sendikası şubesinin faaliyet sahasındaki işyerlerinde çalışan sendikalı işçi sayısı beş yüzü aştığı takdirde şube genel kurulu delege esasına göre yapılır. Genel kurula katılacak delegeler, üyelere tarafından serbest, eşit, gizli oy açık sayım ve döküm esasına göre ve sendika tüzüğündeki hükümlere göre seçilir. Şube genel kuruluna katılacak delege sayısı yüzden az iki yüz elliden çok olmamak üzere sendika tüzüğünde belirlenir** " (S.K.m.12/1-2).

⁸ TUNCA Y,A.Can:Toplu İş Hukuku , İstanbul 1999., s. 42 .

Sendikalarda ve Sendika şubelerinde “Delege sıfatı, müteakip olağan genel kurul için yapılacak delege seçimi tarihine kadar devam eder (S.K. m. 10/7.). “Sendika tüzüklerine delege seçilmeyi engelleyici hükümler konamaz (S.K.m. 108)”. Sendika ve sendika şubelerinin olağan genel kurulları dört yılda bir toplanır.Tüzüklerinde daha kısa bir zamanda toplanma da öngörülebilir (S.K. m.12 /2). S.K. m.13 genel kurul toplantısına dair esasları düzenlemiş; toplantı nisabı ve karar yeter sayısı için asgari sayılar benimsemiştir. Sendika içi demokrasinin işlemlerini sağlayan bu düzenlemeler içinde kanun koyucu özellikle “Delegelerin veya üyelerin genel kurula katılmaları ve oy kullanmaları engellenemez” (S.K. m. 13 / 3) hükmüne yer vermiştir . S.K.m.14 de ise sendika genel kurulunda uyulacak esaslar düzenlenmiştir.

2 – Çeşidine Göre Şube Genel Kurullarının Yapılışı:

Çeşidine göre şube genel kurulları olağan ve olağanüstü genel kurul olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır.

A- Şube Olağan Genel Kurulu

Sendika şubeleri veya bölge şubeleri genel kurullarını sendikalar kanunu ve sendika tüzüğündeki esaslara uygun olarak yapmakla yükümlüdürler.Kanun bu konuda sendika genel kurulları ile ilgili olmak üzere temel esasları düzenlemiş ve ayrıntılı düzenleme yapma yetkisini sendika tüzüğüne yani sendika genel kuruluna bırakmıştır⁹.

Tüzükte aksine bir hüküm yok ise sendika şubesi olağan genel kurulunu toplantıya çağırma yetkisi Yönetim Kuruluna aittir. S.K. m.12 de bu husus **“Genel kurula çağrı yönetim kurulu tarafından yapılır”** şeklinde yer almaktadır.

Biz bu hükmün sendika merkez yönetim kurulu olarak değil sendika şube yönetim kurulu olarak anlamak gerektiğini düşünüyoruz. Uygulamada bu hüküm sendika merkez yönetim kurulu olarak anlaşıl-makta ve sendika tüzüklerinde de düzenleme bu şekilde yapılmaktadır. Sendika tüzüklerine şubeyi genel kurula çağırma yetkisini şube yönetim kurulu değil de Sendika (Merkez) Yönetim kuruluna verecek şekilde hüküm konulmasının sendikaların demokratikliği ilkesine aykırı

⁹ NARMANLIOĞLU,Ünal: a.g.e. s. 118 -129.

düşeceğini düşünüyoruz. Çünkü kanun koyucu şubenin organlarını da kanunla belirlemiştir. Şubenin eğer yönetim kurulu var ise genel kurulu toplantıya çağırma yetkisini de tüzük ile bu kurula bırakmak gerekir. Aksi takdirde şube yönetim kurulunun varlık sebebi ortadan kalkmış olmayacak mıdır? Dolayısı ile kanundaki yönetim kurulu lafzını şube genel kurulunu toplantıya çağırma bakımından şube yönetim kurulu olarak anlamak daha doğru olacaktır.

Yönetim Kurulu, sendika şube genel kurulunu olağan toplantıya çağırır iken sendika tüzüğü ve genel mevzuat hükümlerine göre hareket etmek durumundadır Sendika şube genel kurulları da en geç dört yılda bir olmak üzere sendika tüzüğünde öngörülen aralıklarla toplanır .

Genel kurulu toplantıya çağırın yönetim kurulu “ İki genel kurul toplantısı arasındaki döneme ait faaliyet ve hesap raporu ile denetleme kurulu veya denetçi raporunun ve gelecek döneme ait bütçe teklifinin genel kurula katılacaklara toplantı tarihinden onbeş gün önce gönderilmesi zorunludur “ (S. K. m. 12/ 3) .

Genel kurula katılma hakkı olan üye yada delegelere toplantı çağırısı yapılır iken toplantının gündemi, yeri ve tarihinin bildirilmesi gerekir. Bu bilgilerin aynı zamanda mülki amirliklere ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına da bildirilmesi gerekir .

Şube Genel Kurulları üye esasına göre toplanır. Şubenin üye sayısı beş yüzü aştığı takdirde şube genel kurulu delege usulü ile toplanır. (S.K.m.10/2). Delege esasına dayalı yapılması durumunda şube genel kurulu için gerekli delege sayısı kanunda asgari ve azami rakamlar belirlenmek suretiyle belirlemiştir. Buna göre şubelerde delege sayıları **“yüzden az iki yüz elliden çok olmamak üzere sendika tüzüğünde belirlenir”** (S.K. m.10/2). Buna göre delege esasına göre genel kurul yapmak zorunda olan şubeler genel kurul yapmadan önce şubeler “serbest, eşit, gizli oy, açık sayım ve döküm esasına göre ve sendika tüzüğündeki hükümlere göre“ öncelikle delege seçimlerini tamamlamak ve genel kurul delegelerinin şube üyeleri arasından seçilmesini sağlamak durumundadırlar (S.K.m.10/2).

Sendikalar, şube genel kurulları için delege olmak bakımından **“tüzüklerine delege seçilmeyi engelleyici hükümler “koyamazlar** (S.K. m.10/son). Bu hükümle sendika genel kurullarının demokratikliğinin sağlanması sağlanmaya çalışılmaktadır. Şube genel

kurulu için delege seçimleri, sendika genel kurulu seçimlerinde uyulacak esaslara (S.K. m. 14) tabi değildir¹⁰. Başlangıçta mevcut iken delege seçimlerinin yargı gözetiminde yapılma zorunluluğu daha sonra kaldırılmıştır¹¹. Ancak bu kaldırmanın bu seçimlerin yargı denetimi dışında bırakıldığı anlamına gelmeyecek; kanuna ve hukuka aykırılık iddialarının genel hükümler çerçevesinde yine yargıda değerlendirilebilecek ve iş mahkemelerinde bu konuda dava açılabilecektir. Yargı ve doktrinde hakim görüş budur¹².

Şube olağan genel kurullarında usulüne göre seçilmiş bulunan şube genel kurul delegelerinin delegelik sıfatları “müteakip olağan genel kurul için yapılacak delege seçimine kadar devam eder (S.K.m. 10/7)”.

B – Sendika Şubesi Olağanüstü Genel Kurulu :

Sendikalar olağan genel kurulları dört yılda bir yapılır. Her iki genel kurul arasındaki dönemde birtakım olağanüstü gelişmeler olabilir ve şartlar doğabilir. Bu olağanüstü şartlar, sendika şube genel kurulunun normal süresi dolmadan toplanmasını gerekli kılabilir. İşte iki genel kurul arasında ancak normal genel kurul için öngörülen süre dolmadan kanundaki usule ve şartlara göre yapılan şube genel kuruluna şube olağanüstü genel kurulu adı verilir.

Şube olağanüstü genel kurul ancak kanundaki şartlar içerisinde ve yetkili sendika organının çağrısı üzerine toplanır .

A- Karar ve Çağrı Yetkisi :

Şube olağanüstü genel kurula çağrı yetkisi kimdedir? Yukarıda ifade ettiğimiz şekilde şube olağanüstü genel kurulu için de çağrı yetkisinin “**Genel kurula çağrı yönetim kurulu tarafından yapılır**” (S.K.m.12/son) kanun hükmü çerçevesi içerisinde şube yönetim kuruludur. Kanundaki bu genel hüküm bu şekilde anlaşılacak lazımdır.

Ancak uygulamada kanundaki bu ifade sendika merkez yönetim kurulu olarak yorumlandığını ve buna göre tüzük düzenlemelerinin yapılmakta olduğunu görmekteyiz. Buna gerekçe olarak da (i) şubelerin

¹⁰ Bu husustaki süreç için bkz: Narmanhoğlu , Ünal : a.g.e. s. 123.

¹¹ 28.8.1983 tarih ve 2882 sayılı Kanun ile bu değişiklik yapılmıştır .

¹² Bkz:ÇELİK, Nuri : İş Hukuku dersleri , 18.Bası , Beta İstanbul 2005 s. 433 .

tüzel kişiliğinin bulunmaması, (ii) şubelerin davalarda taraf ehliyetine haiz olmamaları, (iii) Sendika şubelerinin “**genel kurullarının toplantılarına ve kararlarına ilişkin usul ve esaslar**”ın sendika tüzüklerinde düzenlenmesi hakkının sendika merkez genel kuruluna verilmiş olması gösterilebilmektedir.

Sendikalar tüzüklerini düzenlerler iken sendika şube ve bölge şubelerinin yönetim kurulları, denetim kurulları mevcut iken olağan ve olağanüstü genel kurula karar alma yetkisini tüzük ile sendika merkez yönetim kuruluna tanımaktadırlar. Sendika genel kurulları, S.K.m. 12/son hükmünü, şubeler için de karar ve çağrı yetkisi bakımından sendika merkez genel kurulu olarak yorumlamaktadırlar.

Sendikalar kanunu yorumlar ve tüzüklerini düzenler iken sendika hakkını, sendikaların temel ilkelerini dikkate almak durumundadırlar. Özellikle de sendikaların demokratikliği ilkesi genel kurulların düzenlenmesinde gözardı edilemez. Anayasamızda bu ilke “**Sendika ve üst kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri, Cumhuriyetin temel niteliklerine ve demokrasi esaslarına aykırı olamaz**” (A.Y.m.51/son) şeklinde düzenlenmiştir. Dolayısı ile şubelerin kanuni organ olarak yönetim kurulları mevcut iken hiç yönetim ve denetim kurulu yokmuş gibi bu organları devre dışı bırakan ve yetkiyi merkez yönetim kuruluna bırakan bir tüzük düzenlemesi bu ilkeye aykırı bir düzenleme olur¹³. Olağan yada olağanüstü genel kurulda sendika şubelerinin hangi konularda yetkili olduğu da kanunda belirlendiğine göre olağan ya da olağanüstü genel kurul toplantısı için niçin kendi yönetim kurulları değil de merkez yönetim kurulu yetkili olsun?

Öte yandan S.K.m.53 de S.K.m.12/son da yer alan yönetim kurulu ifadesinin merkez yönetim kurulu olarak anlaşılmasının gerektiğine yönelik kanun koyucunun iradesini yansıtmaktadır

B – Olağanüstü Genel Kurulda Gerekçe Sorunu

Kanun sendika şube olağanüstü genel kurulu'nun toplantısı ile ilgili olarak “**Olağanüstü genel kurul, yönetim kurulu veya denetleme kurulunun gerekli gördüğü hallerde yahut genel kurul üye veya**

¹³ Merkez yönetim kuruluna olağan ya da olağanüstü genel kurul kararı alma ya da olağanüstü genel kurula çağırma yetkisi tanındığı durumlarda trajik komik olaylar yaşanabilmektedir. Düşünün ki siz bir sendikanın yönetim kurulu üyeleri yahutta sendika şube başkanıysınız; bir grup delege size bilgi dahi vermeden sendika merkez yönetim kuruluna başvuruda bulunarak olağanüstü genel kurul talep edebilir ve siz olağanüstü genel kurul yapılması talimatı ile karşı karşıya kalabilirsiniz Bu şekilde bir düzenleme, kanun koyucunun muradı olamaz .

delegelerinin beşte birinin yazılı isteği üzerine toplanır (S.K.m. 12/4)“ hükmü ile genel kurulun olağanüstü toplantısının ancak belirli hallerde yapılabilmesini öngörmüştür. Beşte bir oranı nispi emredici bir kuraldır.

Sendika tüzükleri ile bu oranın azaltılması mümkündür¹⁴. Ancak tüzüklere hüküm konularak da bu oranın artırılması mümkün olamaz. Çünkü kanun koyucu muhalefet hakkının korunması için bu oranı belirlemiştir. Tüzüklerle bu oranın daha altında mesela 1/6 gibi bir oranın kabul edilmiş olması; sendikanın muhalefet hakkına daha fazla önem verdiğinin bir göstergesi olarak kabul edilir. Sendikaların demokratikliği bakımından da bu önemli ve yerinde bir düzenleme sayılmalıdır.

Bu düzenleme irdelendiğinde, genel kurulun toplanabilmesi için normal şartlarda aşağıdaki şartlardan birisinin gerçekleşmesi gerekir.;

- (i) Yönetim kurulunun gerekli görmesi,
- (ii) Denetleme kurulunun gerekli görmesi,
- (iii) Delegelerinin beşte birinin yazılı olarak talepte bulunması

Olağanüstü genel kurul düzenlemeleri kamu düzeni ile ilgili olup sendika yönetimlerinin keyfi davranmalarını önlemek ve azınlığın haklarının korunmasını sağlamak maksadı taşır ¹⁵.

Burada üzerinde tartışılması gereken ilk mesele yönetim kurulu kendisi şubeyi olağanüstü genel kurula çağırır iken bir sebep göstermek durumunda mıdır yahut ta denetim kurulu talep ettiğinde denetim kurulunun bir sebep göstermesini aramak yada denetim kurulundan bir sebep göstermesini talep etmek hakkını haiz midir sorularıdır.

Her kongre sendika bakımından bir mali külfet doğurur. Dolayısı ile sendika yönetim kurulu sendikayı re’sen olağanüstü kongreye götürür iken meşru bir nedene dayanmak durumundadır. Sendika denetim kurulu da sendika yönetim kurulundan sendikayı olağanüstü kongreye götürmesini talep eder iken yine meşru bir sebep göstermek zorundadır. Kongre kararı alırken yönetim kurulu ister kararı resen almış olsun isterse de denetim kurulunun talebine dayalı olarak almış olsun sendikayı olağanüstü kongreye götürür iken keyfi ve indi hareket

¹⁴ TUNCAI, A.Can: Toplu İş Hukuku, a.g.e. s.46 .

¹⁵ NARMANLIOĞLU, Ünal.: a.g.e. s. 130 .

etme hakkına sahip değildir. Çünkü her kongre sendika için bir mali külfet doğurur. Keyfi ve indi sebeplerle kongreye götürülmesi yönetim kurulu bakımından en azından hakkın suiistimal anlamına gelir. O halde olağanüstü genel kurula götürülürken yönetim kurulu kabul edilebilir bir gerekçeye dayanmak zorundadır. Aksi takdirde olağanüstü kongreye gidilmesinden hakları zarar görecektir tarafların sendikanın bu kararına karşı iş mahkemesinde itiraz hakları doğar.

Şube olağanüstü genel kurulunun toplanmasına yönelik olarak üzerinde durulması ve tartışılması gereken bir başka mesele ise üye yada delege tam sayısının 1/5 inin talebi üzerine yönetim kurulunun talebin bir gerekçeye dayanmasını arayıp arayamayacağı hususudur. Doktrinde bu konuda iki görüş mevcuttur¹⁶.

Birinci görüşün taraftarları 1/5 şartının yerine gelmiş olmasını yeterli görmektedir. Bu görüş sahipleri kanun koyucunun bu düzenlemeyi azınlık haklarının korunması bakımından getirdiğini; yönetim kurulunun bu şartın gerçekleşmiş olmasının dışında başka bir şart koşamayacağı; özellikle de bir makul gerekçeye dayanmasını da isteyemeyeceğini ileri sürmektedirler¹⁷.

Konuyla ilgili ikinci grubu teşkil eden görüş sahipleri ise 1/5 şartının yeterli olmayacağını ileri sürmektedirler. Bu görüşü savunanlar genel kurulunun maliyet getirmesinin dikkate alınmasının gerektiği, muhalefetin makul bir sebep göstermeden yalnızca 1/5 i sağlamalarını kabul edildiğinde bunun hiç istenmeyen ve kanun koyucunun da benimsemeyeceği amaçlar için bir yol olarak kullanabileceği üzerinde durmaktadırlar. Mesela seçimi kaybeden azınlığın seçimin hemen akabinde olağanüstü genel kurul talebinde bulunabileceği, yerli yersiz olağanüstü genel kurul talepleri ile sendika yönetimini taciz ederek sendika faaliyetlerinin aksamasına sebep olabileceği; sonuç olarak haklarını iyiniyete aykırı bir şekilde kullanabilecekleri ileri sürülmektedirler¹⁸.

Biz şube olağanüstü genel kurulunu ister yönetim kurulu ister denetim kurulu isterse 1/5 ekseriyeti bulan üye yada delege talep etmiş bulunsun yönetim kurulunun olağanüstü genel kurul çağrısı yaparken

¹⁶ Doktrindeki konu ile ilgili tartışmalar hakkında ayrıntılı bir değerlendirme için bkz: TUNCAY, A.Can:: "Azınlığın Sendika Genel Kurulunu Olağanüstü Toplantıya Çağırma Hakkı Sınırsız mıdır?", Prof.Dr.Metin Kutal'a Armağan , TÜHİS, Ankara 1998., s.233 – 240 .

¹⁷ SUR,Melda :a.g.e. s.. 77 -78 .

¹⁸ Çelik Nuri : a.g.e. s. 434 .

kabul edilebilir bir sebebe dayanması yada böyle bir sebebin varlığını aramasının doğru olacağını düşünmekteyiz.

Gereğe gösterilmesine yapılacak itirazlar olabilir. Ancak itiraz sahiplerinin yönetim kurulunun kararına karşı yargıya başvurma hakları her halde mevcuttur. Yönetim kurulunun gerekçeyi yeterli bulmaması ve ret kararı aleyhine yargıya gidilebileceği gibi yönetim kurulunun gerekçesiz genel kurula götürme kararına karşı da yargı nezdinde itiraz hakkı daima mevcuttur. Hiçbir gerekçe aramaksızın şubeyi genel kurula götürmek, keyfi ve indi genel kurulların yapılmasını ve sendikanın külfete sokulması yerine; azınlığa ya da muhalefete gerekçeli genel kurul çağrısı görüşünü kabul etmek; yönetim kurulunun kararının yargı denetimine tabi tutarak yönetim kurulunun keyfi tavırlarını önlemek bizce daha doğru gelmektedir .

C – Olağanüstü Genel Kurulun Yapılması Usulü

Sendika şubelerinin genel kurullarının olağan üstü olarak toplanması mümkündür. Hemen belirtelim ki olağan üstü toplantı usul ve esaslar bakımından sendika olağan genel kurulunun tabi olduğu esaslara tabidir. Dolayısı ile sendika şubesi olağan üstü genel kurullarının da S.K. m. 10-14. maddelerindeki esaslara uygun olarak yapılması gerekir.

Sendikalar kanunumuz, bu konuda daha ayrıntılı düzenleme yapma yetkisini sendika tüzüğüne bırakmış; daha doğrusu bu konularda ayrıntılı düzenlemeler yapma görev ve yetkisini sendika genel kuruluna vermiştir(S.K.m.7/10). Buna göre sendikalar tüzüklerinde sendika şubelerinin **“genel kurullarının toplantılarına ve kararlarına ilişkin usul ve esaslar“**ı düzenlemek zorundadırlar. Elbette bu sendika şube olağan üstü genel kurulunun toplantılarının nasıl düzenleneceğini de kapsar (S.K.m. 7/10).

Hemen ifade edelim ki sendikalar bütün bu düzenlemelerinde ve faaliyetlerinde “Sendika ve konfederasyonlar T.C.Anayasasının 14 üncü maddesindeki yasaklara aykırı hareket edemeyecekleri gibi yönetim ve işleyişleri Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerine ve demokratik esaslara aykırı olamaz“(S.K.m.37/1). hükmünü gözönünde bulundurmak zorundadırlar.

Sendikalar sendika, şube ve bölge şubelerinin olağan ve olağan üstü genel kuruluna dair düzenlemelerinde kanuna ve demokratik esaslara uygun davranmakla yükümlüdürler. Sendikaların şubeleri üzerindeki otoritesi mutlak olamaz; bu otorite demokratik hukuk

devletinin sınırları içerisinde kullanılması gereken sınırlı bir otorite olmak lazımdır¹⁹.

Şu halde sendika genel kurulu, şubelerin işleyişlerine ilişkin düzenleme yapma hususunda kanunun verdiği yetkiyi kullanır iken sendikaların demokratik niteliği ve işleyişin demokratik devlet sisteminin esaslarına, aykırılık teşkil etmeyecek şekilde kullanmak durumundadırlar.

III- ŞUBE GENEL KURULLARININ HUKUKA UYGUNLUĞU VE DEMOKRATİKLİĞİ SORUNU

Sendikalar kanunumuz hazırlanırken sendikaların kuruluş ,yönetim ve işleyişinin hukuka ve demokratik esaslara uygunluğu ilkesinin hakim kılınması ilkesinin hakim kılınmak istenmiş olduğu Kanun genel gerekçesinde açıklanmıştır²⁰

1 – Şube Genel Kurullarının Hukuka Uygunluğu

A- Genel Olarak

Şube genel kurullarının kanun,yönetmelik ve sendika tüzüğüne uygun olarak yapılması gerekir. Sendika şube genel kurullarının yapılmasında kanun birtakım temel ilkeleri düzenlemiş ve bu çerçevede içerisinde sendika şube genel kurullarının yapılması ile ilgili ayrıntıları sendika tüzüğüne bırakmıştır.

Sendikalar kanununda yapılan 1983 sonrası değişiklikle sendika şube genel kurullarının yapılışında sendika merkez genel kurullarındaki esaslardan ayrılmasına imkan sağlanması ve bu hususta bütün yetkinin sendika tüzükleri ile sendika genel kuruluna bırakılmış olması üzerinde durulması gereken bir husustur. Değişiklik sendika şube genel kurulunun demokratik seçim ilkeleri (serbest seçim, eşit oy, gizli oylama açık sayım ve döküm) çerçevesi içerisinde bu hususta düzenlemeyi sendika tüzüğüne bırakmıştır²¹. Şu halde sendika genel kurulu kanun ve hukukun temel ilkelerine uygun olarak düzenleyeceği sendika tüzüğü

¹⁹ Aynı konuda bir eleştiri için bkz : ŞAHLANAN, Fevzi : Sendikalar Hukuku, İstanbul 1986, s. 51 .

²⁰ Bkz: Kaya, P.Ali – GÜNERİ, Nejat: Çalışma Mevzuatı Külliyyatı, Ankara 2006., s.197. SUR, Melda :İş Hukuku Toplu İlişkiler , Ankara 2006., s. 72 .

²¹ ÇELİK, Nuri : İş Hukuku Dersleri , İstanbul 2006 , s. 442 .

çerçevesi içerisinde şube genel kurullarının yapılışını temin etmek ve düzenlemeyi bu çerçevede yapmak durumundadır.

Şu halde sendikalar bakımından şube genel kurulları ile ilgili uygulama esaslarını kuruluş sırasında sendika tüzüğüne koyacakları hükümlerle düzenlemek zorundadırlar. Sendika genel kurulları, sendika tüzüğünü kanuna aykırı olmamak suretiyle istediği şekilde düzenleme hakkını haizdir. Sendikalar kanunu da sendika tüzüğünde bulunması gereken hususlarda sendika şube genel kurullarının hangi esaslara göre ve nasıl yapılacağına dair esaslardır (S.K. m. 8).

B- Şube Genel Kurullarının Hukuka Uygunluğunda Tartışılması Gereken Hususlar :

Sendika şube genel kurullarının yapılmasına ve işleyişine ilişkin tüzükler düzenlenir iken bu hükümlerin kanun kadar hukuka da uygunluğunun aranması üzerinde durulmak lazımdır .

Şöyle ki mesela sendikalar şube genel kurullarının yapılmasına ilişkin kurullarda bütün yetkileri sendika (merkez) yönetim kuruluna verecek şekilde bir düzenleme yapabilirler mi? Şube genel kurullarına karar verme yetkisi kime aittir? Olağanüstü genel kurullara kim karar verecektir ?

Bu sorulara cevap verir iken şube kurma kararının niteliğinin üzerinde durulmak lazımdır. Şube kurma kararı ile sendika genel kurulu, birtakım yetkilerini şubeye ve şube yönetim kuruluna devretmiş olmuyor mu? Bizce genel kurul kararı ile zımnen birtakım yetkilerin devri için de karar verilmiş olmaktadır .

Sendika şubelerinin tüzel kişiliğinin bulunmaması üçüncü kişilerle ilişkiler bakımından önem taşır. Sendika ve şubesi arasındaki ilişkilerde sendikalar hukuka ve sendika hürriyetinin temel ilkelerine uymakla yükümlüdürler ²².

²² Sendika merkez yönetim kurulları zaman zaman şube yönetim kurullarını anti demokratik yöntemlerle şubeyi olağanüstü genel kurula götürmeye zorladıkları ve bu konularda konunun yargıya intikal ettiği gözlemlenmektedir. Böyle bir kararı değerlendiren (Y.9.HD.,4.11.1999 T. Ve 1999/16629 E.,1999/16696 K.) Berrin Ergin “ Kanaatimizce olağanüstü genel kurul yapılması için zorlama ve bu nedenle yönetim kurulunu işten el çektirme demokratik esaslara aykırılık teşkil eder” şeklinde sendika merkez ve şube yönetimi ilişkilerinin demokratikliği meselesine vurgu yapmaktadır.Bkz: ERGİN, Berin: “Toplu İş

Sendika şube genel kurulları, aynen sendikada olduğu gibi hukuka uygun bir şekilde yapılmalıdır .Bu anlamda sendika şube genel kurulları zamanında, delege usulü ile delege seçiminden başlayıp genel kurula çağrı, genel kurulun yürütülmesi ve genel kurulda alınan kararlar bakımından kanuna ve hukuka uygun bir şekilde cereyan etmelidir.

Şube genel kurulu, şube yönetim kurulunun kararı ile toplanmalıdır. Kanundaki yönetim kurulu kararı ile toplanır hükmü şube yönetim kurulu olarak anlamak ve tüzükleri de bu şekilde düzenlemek icap eder.

Merkez yönetim kurulunun, sendika şube genel kurulunun yapılmasına müdahale etme hakkı var mıdır ? Bizce sendika merkez yönetim kurulunun, sendika şube genel kuruluna doğrudan müdahale hakkı olamaz. Sendika yönetim kurulu ancak şube yönetim kurulunun faaliyetlerini izler; bu faaliyetlerinin hukuka uygun yürütülmesi için gerektiğinde tüzüğe de hüküm koymak yada genel kuruldan yetki almak suretiyle ve ancak şubenin sendika tüzüğü ve genel kurul kararlarına uygun yönetimini sağlamakla sınırlı olmak kaydı ile müdahale edebilme hakkı olmalıdır. Sendika, şube yönetim kurulunun kanuna ve tüzüğe aykırı faaliyetleri var ise bunlarla ilgili tüzük hükümleri içerisinde ve ancak hukuka uygun müdahalelerde bulunabilir.

Sendikalar, şube yönetimini etkisiz,göstermelik kılacak şekilde tüzük düzenlemesinde bulunabilirler mi? Bizce şube işleyişlerinin hukuka ve demokrasinin temel ilkelerine ve sendika hürriyeti ile ilgili uluslararası standartlara aykırı tüzük düzenlemeleri yapma hakkı olamaz.

Şube genel kurulları eğer kanuna ve hukuka aykırı tüzük hükümlerine dayalı olarak yapılmış ise; bu şekilde gerçekleştirilen şube genel kurullarının iptali için de aksini iddia edenler dava açabilir.

2 – Şube Genel Kurullarının Demokratikliği Meselesi

İlişkileri “, Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin 1999 Kararlarının Değerlendirilmesi , İstanbul 2001, s.195-196.

A- Genel Olarak

Sendikalar, demokrasi ile idare edilen sistemlerde gerçek anlamda varlık kazanabilirler. Demokratik olma niteliği bulunmayan sistemlerde sendikalar sisteme hakim gücün araçları haline kolayca gelirler ve niteliklerini kaybederler.

Şu halde hür ve demokratik sistemin en önemli kuruluşları niteliğindeki sendikaların; kendi iç işleyişinin de hür ve demokratik sendikacılık ilkelerine uygun olması şarttır. Aksi takdirde, hür ve demokratik sistemin bir kurumu olan sendikaların; kendi iç işleyişinde hürriyet ve demokrasiyi içine sindirememesi, demokratik bir kuruluş olmanın gereklerine uymaması bir tezat teşkil eder.

Sendika içi demokrasi, hür ve demokratik sendikacılığın işleyişi bakımından önem arz eder. Aksi takdirde sendika yönetimi küçük bir azınlığın hakimiyetine girebilir ve bu azınlık sendikayı anti-demokratik bir şekilde yönetebilir.

Sendika içi demokrasinin tam olarak uygulanması, sendika organlarının seçimlerinin her türlü etki yada baskıdan korunmuş olarak, sendika üyelerinin yada delegelerinin tamamının iradelerinin serbestçe kullanabildiği bir ortamda yapılması ile yakından ilişkilidir. Sendika içi demokrasi, açıklık ilkesinin sendika içinde hayat bulması ile anlam kazanır²³.

Sendikaların genel kurullarının demokratik esaslara uygunluğu sendikaların demokratik kuruluş olmasının da bir gereğidir²⁴. Sendikaların hem dış hem de iç işleyişlerinin de demokratik toplum gereklerine uygun olması gerekir. Sendika içi demokrasinin sağlanması, sendika genel kurullarının demokratik ilkelere uygun olarak toplanması ve demokratik ilkelere uygun olarak çalışması ile başlar²⁵. Sendika genel kurulları demokratik ilkelere uygun bir şekilde karar almak; sendik organlarının seçimini gerçekleştirmek, ibra etmek ve sendika içinde muhalefet hakkının korunmasına saygılı olmak zorundadır. Sendika içi işleyişte, demokrasinin temel ilkelerinin-eşitlik, seçme hakkı,

²³ İZVEREN, Adil: İş Hukuku ,Ankara 1974., s. 232-233.

²⁴ Sendika genel kurullarının demokratikliği hakkında geniş bilgi için bkz.: ŞAHLANAN, Fevzi: Sendikaların İşleyişinin Demokratik İlkelerine Uygunluğu , İstanbul 1980, s. 119- 172.

²⁵ TUNCAY, A.Can : Toplu İş Hukuku, İstanbul 1999 , s. 41 .

muhalefet hakkının korunması ve demokratik seçim ilkelerine uygunluk gibi-yaşatılması sendikaların demokratikliğinin kriterleridir.

B- Sendika Şube Genel Kurullarının Demokratikliğini Gölgeleyen Durumlar :

Sendika şube genel kurulları ile ilgili bazı durumlar gözlemlenmektedir ki bu gelişmeler sendikaların genel kurullarını demokratik esaslara uygunluğunu tartışılır hale getirmektedir .

Sendikalar tüzüklerini serbestçe düzenleme hakkını haizdirler. Sendika şubeleri ve özellikle de şube genel kurullarının toplanması ile ilgili konular sendika tüzükleri ile düzenlenir. Sendikaların tüzüklerini serbestçe düzenleme hakkının kullanırken; sendika yönetimleri sendika şubeleri üzerindeki yetkilerini sendikaların demokratikliği ilkesini gölgeleyen, işlemez hale getiren düzenlemelere yönelebilmektedirler. Bu düzenlemelerle sendika şube genel kurulları da anti-demokratik tüzük düzenlemelerinin hedefi haline gelebilmektedir.

a- Sendika Tüzüklerini serbestçe Düzenleme Hakkı ve Sendika Genel Kurullarının Demokratik Esaslara Uygunluğu Meselesi

Sendikaların tüzüklerini serbestçe düzenleme hakkı, toplu sendika hakkından doğan bir haktır.Sendikalar tüzüklerini serbestçe düzenleme hakkını haizdirler. Bu hak, sendika hakkını sınırlayan genel kurallar dışında sınırlanamaz.

Sendika yönetimleri, sendika içi işleyişte anti-demokratik yöntemleri çoğu kez tüzük düzenleme hakkını kullanmak suretiyle gerçekleştirirler. Sendika hakkı, sendikalara tüzüklerini serbestçe düzenleme hakkı vermektedir. Ancak bu hak hiçbir şekilde kanuna ve sendikaların temel ilkelerine aykırı kullanılamaz. Sendika tüzükleri, anti demokratik yönetimlerin tesis edilmesi için birer araç haline getirilemez ; bir araç olarak kullanılamaz²⁶ .

²⁶ Sendika tüzüklerindeki düzenlemelerin de demokratik olması gerekir. Bkz.: ŞAHLANAN, Fevzi: Demokratik İlkeler Uygunluk, a.g.e. s. 125 .

Halbuki uygulamada sendikalar tüzüklerini serbestçe düzenleme hakkını kullanır iken sendika tüzüklerine koydukları bir takım hükümlerle sendika içi işleyişte demokrasinin yok edilmesine yol açan bir düzenleme getirebilmektedir. Mesela sendika şube genel kurullarının olağan üstü genel kurula gidişte kararın sendika şube yönetim kurulu yerine sendika merkez genel kuruluna tüzükle bırakılması buna tipik bir örnektir. Pek çok sendika tüzüğünde rastlanabilecek böyle bir tüzük hükmü ile sendika yönetimi olağan üstü genel kurula sendikayı götürerek şube yönetimlerinin değişmesini ya da olağanüstü genel kurul iznini suiistimal etmek suretiyle sendika içi demokratik gelişmelere müdahale edebilmektedirler. Sendika tüzükleri ile şube genel kurullarına sendika merkez yönetim kurulunun müdahalesine izin veren her tür düzenleme sendikaların işleyişinin demokratik esaslara uygunluğu bakımından bir müdahale teşkil eder.

b- Sendika Yönetimlerinin Şube Genel kurullarına Anti Demokratik müdahaleleri

Sendika tüzüklerinin hukuka uygunluğu kadar sendikaların demokratikliği prensibine de uygun olması ayrı bir sorundur. Bir başka mesele ise sendika yönetimlerinin sendika tüzüklerinden aldıkları yetkileri kullanımı sırasında da demokratiklik ilkesini göz ardı etmemeleri gerekir²⁷. Şöyle ki sendikaların gerek merkez yöneticileri gerekse şube yöneticileri sendika yönetimi sırasında sendikaları demokratikliği ve hukuka uygunluğu ilkelerine uygun karar almak ve tavır takınmak durumundadırlar. Yargıtay da bu hususu bir kararında vurgulamıştır.Yargıtay kararına konu olan olayda bir sendika bir yerde şube kurma kararı alır. Bir heyete de bu şubenin kuruluşu için yetki vermiştir. Belli bir süre geçer ve şube müteşebbis heyeti sendikayı ilk genel kurula götürmek için gerekli kanuni çalışmaları başlatır. Ancak bu arada birtakım bilinmeyen gelişmeler olmuştur ki sendika yönetim kurulu şube kurucusu müteşebbis heyeti iki defa görevden alır. Yapılan yargılama sonucunda sendika yönetim kurulunun amacının müteşebbis heyetin şube genel kurulunu yapmasını engellemek maksadı ile bu yola gittiği anlaşılır. Yargıtay Kanuna ve tüzüğe uygun olarak genel kurul yapmak isteyen müteşebbis heyetin görevden bu şekilde alınmasını “Sendika içi demokrasiye uymadığını “ görüşü ile sendika yönetimini

²⁷ Sendika yönetim kurulu da demokratik ilkelere uygun olarak kurulmak ve çalışmalarını demokratik ilkelere uygun olarak sürdürmek zorundadırlar. Bkz.: ŞAHLANAN, Fevzi: Sendikaların İşleyişinin demokratik İlkelerine Uygunluğu, a.g.e. s. 172 -193.

haklı bulan kararı bozar²⁸. Bu karar Yargıtay'ın sendika yönetimlerinin yetkilerini kullanır iken sendikaların demokratikliği ilkesini gözardı etmemelerini sağlamaya katkı sağlayacak nitelikte bir karar olması yönü ile önem taşır.

c- Sendika Şube Genel Kurullarının Demokratikliğinin Sağlanmasında Sendikalar Kanununun Rolü :

Sendika mevzuatımız, sendika şube genel kurullarının yapılmasının demokratik esaslara uygunluğuna ilişkin özel bir düzenleme getirmemiştir. Bu konudaki düzenlemeler sendika genel kurullarının hem merkez hem de şube genel kurulları için ortak olmak üzere yapılmıştır. Sendika genel kurulları ile ilgili düzenlemeler, şube genel kurullarını da kapsar. Sendikalar Kanununun sendika şube genel kurulları için de toplantı ve karar nisabı tespit etmesi, yönetim ve denetim kurulu üyeleri dışındaki kişilerin doğal delege olamayacakları hükmetmesi ne yönelik düzenlemelerinin amacı sendika içi işleyişte demokratik katılımın sağlanmasını temin etmek ve anti demokratik gelişmelerin önünü kesmektir²⁹.

Sendika şube genel kurullarının da yargı denetimi altında yapılması, seçim gününün Pazar günün olması gibi bir takım hükümler Sendikalar Kanunundan çıkartılmıştır³⁰. Sendika genel kurullarının hukuka uygunluğu ve demokratikliğine destek olan bu hükümlerin kaldırılması, üzerinde durulması gereken bir gelişmedir. Elbette Kanun yardımı ile sendika içi demokrasiyi işletmek ve bunun sürekliliği mümkün değildir. Ancak demokrasi kültürünün yeterince gelişmediği ,demokratik katılma kültürünün yerleşmediği toplumlarda sendikaların işleyişinde de anti demokratik bir takım gelişmeler yaşanması daima mümkündür. Devletin mevzuatı ile sendikaların işleyişine müdahale teşkil etmeyecek şekilde sendika içi demokrasinin işlemesine katkı sağlamak maksadı ile bazı hükümlere yer verilmesinin sendika hürriyetini sınırlamayacağını düşünüyoruz.

²⁸ ERGIN, Berin: "Toplu İş İlişkileri", Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının değerlendirilmesi 1999, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik hukuku Türk Milli Komitesi, İstanbul 2001., s. 101-254., s. 197.; Ayrıca bkz. Y.9.HD.,13.09.2001 T.,E. 2001/13369., K.2001/13636 (Kazancı)

²⁹ ÇELİK, İş Hukuku Dersleri , 19.Bası , İstanbul 2006., s. 441.

³⁰ Bu değişiklik 2882 sayılı kanun ile 1983 tarihinde yapılmıştır. Bu değişikliklerin sendika içi demokrasiye bir katkısının olmadığı görüşü için bkz : ÇELİK, Nuri : (2006) , s.442.

Sendika şube genel kurulları, sendika (merkez) genel kurullarının işleyişi ile aynı kurallara tabi olmalıdır. Sendika şube genel kurullarının düzenlenmesinin bütünüyle sendika genel kuruluna ve tüzüğe bırakılmış olması tüzük kullanılmak suretiyle şube genel kurullarının anti demokratik toplanması ve yapılmasına meydan verebilir.

IV- ŞUBE GENEL KURULLARI VE YENİ SENDİKALAR KANUNU TASARISI

1- Mevcut Düzenlemenin Sendikaların Demokratikliği ilkesi ile Bağdaşırılığı Sorunu

Sendikaların şube kurmaları ve şube sendika ilişkilerine dair Kanununda ayrıntılı bir düzenleme mevcut değildir. Kanundaki düzenleme bizce sendikaların demokratikliği ilkesini gözardı eder bir niteliktedir. Şöyle ki şube kurma kararı verir iken sendika genel kurulu birtakım yetkilerini de şubeye devretmiş olmakta iken sanki hiçbir yetki devredilmemiş gibi sendika şube ilişkileri tüzüklerle düzenlenebilmekte ve sendika yönetimi şubeleri yetkisiz birimler haline getirebilmektedirler. Mesela bir sendika tüzüğüne hüküm koymak suretiyle sendikanın genel kurula götürülmesi kararını sendika merkez yönetim kurulu kararına bağlayabilmekte; uygulamada bu düzenleme sonucunda sendika şube yönetim kurulunun hiçbir bilgisi olmaksızın sendika merkez yönetimi şube için olağanüstü genel kurul kararı alabilmekte ve şube yönetim kurulu bu kararı ancak karar şubeye ulaştıktan sonra öğrenebilmektedirler. Bu durumda böyle bir tüzük hükmünün demokratik sendikacılık ilkesi ile bağdaştırması mümkün olabilir mi?

Kanun, sendikalarda genel kurulu toplantıya sendika yönetim kurulunun çağırmasını öngörmekte; sendika bu hükmü merkez yönetim kurulu olarak algılayarak sendika tüzüğüne bu şekilde düzenleme yapmaktadır. Bu durumda tüzükte kararı merkez yönetim kurulu hükmü var iken yapılacak işlem ya bu tüzüğün kanuna aykırılığının iddiası ve iptali için dava açılacak ya da uygulamanın bu şekilde sürmesine razı olunacaktır .

Özetle ifade etmek lazım gelir ise sendika ve sendika şube genel kurulları ile ilgili 2821 sayılı kanunundaki düzenlemeler sendikaların demokratikliği ilkesi ile bağdaşmamaktadır. Sendika yönetimlerine şubeleri yetkisi olmayan yalnızca talimat alan sendika birimleri haline getirmeye imkan verir niteliktedir.

Bu durum sendika içinde demokrasinin gelişimini köstekler. Halbuki sendikalar demokratik düzenin olmazsa olmaz sivil toplum

kuruluşları olup hem kendi iç işleyişlerinde hem de toplum içinde demokratik bir kuruluş olmanın gerektirdiği tavrı sergilemek ve demokrasi kültürünün gelişmesine katkı sağlamak durumundadırlar.

2- Yeni Tasarı ve Sendika Şube Genel Kurulları

2821 sayılı Kanun 87 sayılı MÇT sözleşmesi ile tam uyumlu hale getirilmesine yönelik bir tasarı çalışması sosyal tarafların görüşü de alınmak suretiyle hazırlanmıştır. Bu tasarinin yasalaşma şansı da çok fazla gözükmemektedir. Tasarı şubeler ve özellikle şube genel kurullarına ilişkin ne getirmektedir? Tasarı ihtiyaca cevap verecek nitelikte midir? Yoksa ne gibi değişiklikler yapılmak gerekir?

A- Şube Genel Kurulları Bakımından Yeni Tasarının Getirdikleri

Sendikalar Kanunu Tasarısı” “ adı altında hazırlanan ve sosyal taraflara gönderilen 18 Kasım 2005 tarihli metin esas alındığında 2821 sayılı kanunun birtakım değişikliklerden geçirilerek yeni bir kanun olarak yayınlanmasının kararlaştırıldığı anlaşılmaktadır. Elbette böyle bir tasarıda sendika hukukumuzda karşılaşılan meselelere de çözümler getirilmesi beklenir.

Özellikle şube genel kurulları bakımından taslak irdelendiği zaman mevcut kanundakinden çok farklı düzenlemelerin yapılmadığı tespit edilmektedir: Şöyle ki Tüzükte şubelerle ilgili hükümler (m.7), şube genel kurullarının delege esasına göre toplanması (m.9/1-2), şubelerin açılması, birleştirilmesi ile ilgili, şube genel kurullarının yetkilerine dair hükümler (m.10), olağanüstü genel kurul için yönetim kurulu karar verir iken bir gerekçe arayıp arayamayacağı (m.11) ve genel kurulu toplantıya çağırma yetkisinin şubelerde hangi yönetim kuruluna ait olacağı (m.11) konularında tasarı hiçbir değişiklik ve yenilik getirmemektedir. Eski kanun aynen korunmaktadır. Tasarıda yapılan tek değişiklik şubelerin kapatılması yetkisinin daraltılması ve 500 üye sayısının üçte birine düşmesi halinde genel kurulun yönetime yetki vereceği hükmünün getirilmesi olmuştur (m.10).

B- Tasarı için Önerilerimiz.

Sendikalar Kanunu yeni baştan ve bütünüyle yeni bir kanun olarak düzenlenmekte ise başka konularda olduğu gibi sendikaların faaliyetlerini ve demokratik işleyişini sağlamak bakımından da bir fırsat sunmaktadır.

Sendika-şube ilişkilerinin demokratik ve hür sendikacılık ilkeleri çerçevesi içerisinde sürmesini sağlayan; bu konuda anti demokratik tavırlara fırsat vermeyecek düzenlemeler tasarıda yer almalıdır. Şubeler ile ilgili olarak tasarı sendikaların demokratikliğini ihlal eden uygulamaları sona erdirmek; tartışmalı konuların azalmasını sağlamak için aşağıdaki konularda düzenleme yapmasının gerekli ve faydalı olacağını düşünmekteyim.

- Şube kuruluşu ile ilgili olarak genel kurulun aldığı kararın, şubenin ilgi alanı içerisindeki yetkilerinin şubeye devretmiş sayılmasına dair bir hüküm yer almalıdır, Genel kurulun şubenin kurulması ve kapatılması yetkisi elbette sürecektir. Bu yetkinin şubeye devredilmesi söz konusu olamaz.

- Şube genel kurulları için (olağanüstü genel kurul da dahil olmak üzere) çağrı yetkisinin şube yönetim kurulunda olduğu açıkça düzenlenmelidir .

- Olağanüstü genel kurula çağrı için yargı denetimine tabi olmak üzere müracaat sahiplerinin mutlaka kabul edilebilir bir gerekçe göstermesi kanunda açıkça hükme bağlamalıdır.

Bu hükümler konulmaz ise iyiniyetli olmayan, demokrasiyi sindirmemiş sendika yönetimleri, tüzük düzenlemeleri ile şubeleri etkisiz ve yetkisiz birimler haline dönüştürebilirler; ya da şubelerin sendika merkezinin tam hakimiyetinde iradesiz kuruluşlar haline getirebilirler. Halbuki şubeler aynı zamanda sendikal demokrasinin de uygulama alanı olan sendika birimleridir. Şubeleri sendikanın yalnızca mahalli temsil birimleri, bir acente gibi görmek kanun koyucunun iradesi ile bağdaşmaz. Aksi takdirde şubenin niçin yönetim organları aynen sendika merkezinde olduğu gibi var olmak durumundadır.

SONUÇ

Sendikalar kanunumuzun sendika şubelerinin işleyişi ile ilgili getirdiği düzenlemeler hür ve demokratik sendikacılık ilkeleri ile bağdaşmamaktadır.

Sendikalar, şube açma ve şubelerin işleyişi ile ilgili tüzük hükümlerini kanuna, sendika hürriyetinin milletlerarası ilkelere ve demokratik ve bağımsız sendikacılık esaslarına uygun bir şekilde düzenlemek durumundadırlar .

Bu düzenleme yapılır iken sendikalar, şube açma kararı ile sendika yönetimine ilişkin hak ve yetkileri tüzük çerçevesi içerisinde şubeye devretmiş oldukları kabulü ile hareket etmek zorundadırlar. Aksi takdirde Şube kuruluşu ve şubelerin kapatılması dışında sendika genel kuruluna bir yetki tanımak hukuka aykırı olur .

Sendikaların yönetim kurullarına şubelerin faaliyetlerine her zaman ve keyfi müdahale imkanı tanımak sendika hukukunun temel ilkeleri ile bağdaşmaz. Bu durumda sendika şubelerini-sendika merkezinin güdümünde hareket eden sendika birimleri haline, sendika yönetiminin emrinde sendika birimleri haline koyar ki bunu anlamak ve açıklamak mümkün değildir. Şubelerin eğer kendi genel kurulları ve kendi yönetim ve denetim organları var ve bunlar kanuni organ ise bu organlarının kararları olmaksızın sendikaların işleyişlerine merkez sendika yönetiminin müdahale etmesi kabul edilemez.

Bu uygulama ülkemizde bütün demokratik kuruluşlarda sendika içi demokrasiyi işlemez hale getirmektedir. Şubeler rasgele görevden alınmakta ve yönetimlerine müdahale edilmektedir. Merkez yönetim kurulu bunun alt yapısını sendika tüzüklerine koydukları demokratik ilkelere ve Kanuna ruhuna aykırı hükümlerle desteklemekte ve kanunen uygun bir yol ile gerçekleştirmektedirler. Ancak bu tür müdahaleler hukuka aykırı nitelikte müdahaleler olmakta ve bu şekilde sendikalar da otoriter yönetimlerin faaliyetleri devamlı hale gelmektedir .

Sendika şubelerinin genel kurul faaliyetleri de dahil faaliyet ve işleyişleri aynen sendikalarda olduğu gibi demokratik ve hür sendikacılığın ilkelerine ve hukuk devletinin esaslarına uygun olmalıdır. Kanuni ve hukuka uygunluk birlikte aranmalıdır .

Yeni tasarı bu bakımdan bir fırsat sayılmalıdır. Tasarı ile sendikaların şubeler üzerindeki anti demokratik müdahalelerini engelleyecek ve sendika içi demokrasiyi destekleyecek nitelikte düzenlemeler yapılmalıdır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

ÇELİK, Nuri : İş Hukuku II, Kolektif İş Hukuku 1, Sendikalar, İstanbul 1979.

ÇELİK,Nuri : İş Hukuku Dersleri ,17.Bası ,İstanbul 2004.

ÇELİK,Nuri :İş Hukuku Dersleri ,18.Bası, Beta İstanbul 2005.

ÇELİK,İş Hukuku Dersleri, 19.Bası, İstanbul 2006 .

- ÇELİK,Nuri :İş Hukuku Dersleri ,İstanbul 2006 .
- DEVELİOĞLU, Ferit : Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Doğu Matbaası, Ankara 1970 .
- ERGİN, Berin:"Toplu İş İlişkileri“, Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının değerlendirilmesi 1999, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik hukuku Türk Milli komitesi, İstanbul 2001.,(s.101-254)
- ERGİN, Berin:"Toplu İş İlişkileri “,Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin 1999 Kararlarının Değerlendirilmesi, İstanbul 2001, (s.195-196)
- İZVEREN, Adil:İş Hukuku , Ankara 1974 .
- Kaya,P.Ali – GÜNERİ,Nejat :Çalışma Mevzuatı Külliyatı, Ankara 2006 .
- NARMANLIOĞLU, Ünal : İş Hukuku II Toplu İş İlişkileri, İzmir 2001.
- NARMANLIOĞLU, Ünal : İş Hukuku II, Toplu İş Hukuku İzmir 2001.
- OKÇAN, N.: “Yüksek Yargı Kararlarında Sendika Özgürlüğü “, Türkiye’de Sendikal Örgütlenme Uluslararası Dayanakları Uygulaması ve Sorunları, İstanbul 1999., (s. 149 – 244)
- SUR, Melda: İş Hukuku Toplu İlişkiler, Ankara 2006 .
- ŞAHLANAN, Fevzi: Sendikaların İşleyişinin Demokratik İlkeler Uyumluğu, İstanbul 1980 .
- ŞAHLANAN ; Fevzi: Sendikalar Hukuku, İstanbul 1986.
- TUNCAY ;A.Can : Toplu İş Hukuku, İstanbul 1999 .
- TUNCAY,A.Can : ”Azınlığın Sendika Genel Kurulunu Olağanüstü Toplantıya Çağırma Hakkı Sınırsız mıdır? “, Prof.Dr.Metin Kutal’a Armağan, TÜHİS, Ankara 1998., s.233 – 240 .
- TUNCAY,A.Can :Toplu İş Hukuku, İstanbul 1999 .